

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Brynet

Oppskr. av: Fr. Håugen

(adresse): Kure, Rygge

Fylke: Ostfold

Herad: Rygge

Bygdelag:

Gard: Kure

G.nr. 22 Br.nr. 1-3

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Det har ikke vært mulig å opspore noen vesentlig forskjell på bryne og slipe-metoden i de siste 100 år. Forandringen ligger mest i materialet brynet er laget av.

Før slåmaskinens tidsalder sliping og bryning av sigd og lå en viktig ting å kunne utføre riktig. Likeså annen redskap som måtte være skarp.

Slipesten til å dra rundt fantes på hver gård, ofte to og av forskjellig finhetsgrad. Disse var hugget til av sandsten, (sedimentær bergart) og er brukt mest til å tynne ut eggstålet. Slipestensmateriale finnes ikke her i bygda, men måtte kjøpes annesteds fra.

Andre måter å tynne ut eggen på, f. eks. med hammer, har ingen her sett eller hørt om. Senne er brukt i umindelig tid og brukes ennå. Ikke store flate som lå stille, hvorja redskapet blev ført frem og tilbake, men mindre stener av bestemt form (se riss), og det var om å gjøre at nettop formen på sennet blev holdt vedlike fordi den krømme stryke-

2

siden gav en bedre egg, enn om denne
strykesiden fikk en annen profil ved feil-
aktlig bruk Dette sennet veide ca 2,5 Kg og
blev vesentlig brukt til sigd og lja. Til disse
redskaper brukte man slipeskum minst mja-
lig, mens sennet ble brukt minst en
gang om dagen i slatte og skjortiden, dog
uten a ha med sig dette til arbeidsstedet.
Bruk av sennet foregikk som oftest i hvile-
tiden og blev utfoert pa den maaten at man
la orvet pa bakken med lja-spissen opp, og
forte sennet frem og tilbake over eggen fra
spissen og ned til orvet.

Til finstrykingen brukte man strykestikka
(cii). Den eldste type av strykestikker vi
kjenner, var laget av eiketre. De blev pre-
parert til denne bruken ved og graves
ned i jorden og ligge der en tid, sa de fikk
en bestemt mykhet. Derefter blev de laget
til og var 30cm. lange 3cm brede og ca.
1cm. tykke, og ofte med utstjeringer pa
handtaket. Strykestikka hadde man alltid
med nar ljaen skulde brukes, og matte holde
for at eggen var god mellom hver senneop-
setning. Strykestikka blev satt pa orvet
ved a pres gjennom 2-3 snygestoler av
lar eller skind. For a fa strykestikka skarpt,
blev den stukket inne i en tue hvor det var
jordmaur, her blev sa det fine sandmaterialet
ved hjelp av maurraime hengende ved, og det
helt viste sig effektivt. Senere har strykestikka
gjennemgatt forandringer. Det vesentlige
er belegg pa satt sidene. Man brukte senne-
melet eller slipeskumsmelet sammen med et
bindemiddel (ofte en blanding av olje og tjare)

og smurte på. I våre dage blir strykestikker fremstilt fabrikkmessig, hvor strykeflaten belegg består av smergel.

At stryke tjæn var litt av en kunst og måtte læres, man regnet 20 strøk som det ideelle. Til strykningen blev tjæn reist, med ovenden i bakken, og tjæbladet ut fra slattekaren. Strykestikka blev så ført med eggen, fra ovret og ut mot tjærissen (motsatt senne).

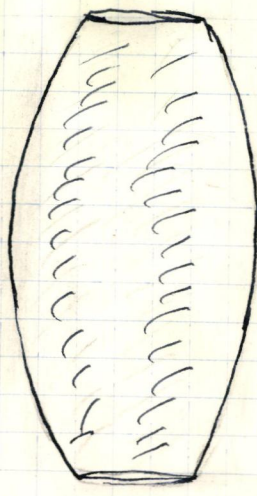
Av andre slag bryner er de spesielle hardbryner brükt med gjensnem fidene.

De hadde en regelmessig form og strykeflaten var plane. De blev brükt til oppsetning av alslags redskape. Var det særlig god egg om å gjöre, som barberkniver, breskjærkniver o. l., blev strykeflaten tjærsmürt olje.

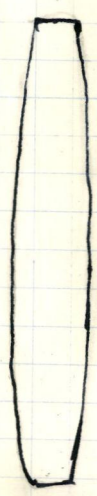
3206

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

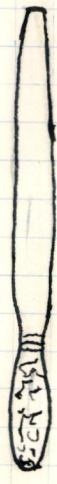
Senne.

Sett fra siden

Strykeflaten.

Strykestikke